

6. Політичні інтриги йдуть на друге місце.

Політичні інтриги між аристократичними домами, переважно Атрідів і Харконненів, є одним з головних аспектів роману Френка Герберта. У фільмі ж Дені Вільньов приділяє більше уваги окремим персонажам і їх емоціям, аніж політиці.

Великий обсяг, заплутаний сюжет і вигадана термінологія («нові, екзотичні слова») роману Френка Герберта ускладнюють його сприйняття. «Видавці також висловлювали стурбованість через складність роману» та відмовляли у публікації (Браян Герберт). Однак розглянута кінопроекція йде за оригіналом крок за кроком, а наведені розбіжності є, практично, єдиними. Дені Вільньов не вигадував і не додавав нічого нового в основну історію, що було чудовим рішенням як для фанатів роману, так і для нових глядачів. Тож, навіть попри зміну статі одного з ключових персонажів роману, його екранізація сприймається як досконалий переклад з мови літератури на мову кіно.

Є. Здесенко

**РОМАН ЧАКА ПАЛАНІКА «БІЙЦІВСЬКИЙ КЛУБ»
ТА КІНОВЕРСІЯ ДЕВІДА ФІНЧЕРА**

Y. Zdesenko

**CHUCK PALAHNIUK'S NOVEL "FIGHT CLUB"
AND DAVID FINCHER'S MOVIE VERSION**

Чак Паланік є відомим американським письменником, який вирізняється своїм провокаційним і часто контрверсійним стилем. Роман «Бійцівський клуб» (1996), класичний приклад постмодерністського твору в літературі, розповідає про неназваного оповідача, який страждає від безсоння і відчуває себе відчуженим від суспільства. Історія твору починається саме з кульмінаційного моменту історії життя головного героя, коли його пригніченні розпач та гнів досягли того моменту, що вже не можуть більше стримуватися. Прийшов час дій. І дії ці швидко приймають все більш агресивний характер. Оповідач поступово занурюється на саме дно. Він зустрічає *femme fatal* Марлу Зінгер, яка живе кожен день так, ніби востаннє, Тайлера Дердена, природженого лідера-бунтаря, що живе андерграундним життям та кидає виклик суспільству. Останньою краплею стає підлив квартири головного героя через витік газу, і тепер в нього немає навіть домівки, яка була єдиним, що він мав. З часом Тайлер та Оповідач все більше стають друзями та створюють підпільний бійцівський клуб.

Головному герою здається ніби він нарешті щасливий, але з часом бійцівський клуб набридає Тайлеру. Він вирішує перевтілити його у щось більше — революційний рух, проєкт «Каліцтво», що протестує проти всього сучасного суспільства, у якому споживання та комфорт є головними цінностями. Посеред цієї операції Оповідач дізнається, що саме Тайлер і підірвав його домівку, а вони обидва — це одна людина. Головний герой усвідомлює, що все, що відбувалося протягом твору, зроблено ним самим, та розуміє, що в усьому цьому не було жодного сенсу. Він розчаровується у бійцівському клубі, проєкті «Каліцтво» та в усьому насиллі та егоїзмі, що за ними стоять.

Девід Фінчер, відомий своїми фільмами з глибокими психологічними та візуальними елементами, екранізував роман у 1999 р. У фільмі головні ролі виконали Едвард Нортон (неназваний оповідач), Бред Пітт (Тайлер Дерден) та Хелена Бонем

Картер (Марла Зінґер). Режисер використав свій фірмовий стиль для створення темної та похмурої атмосфери, зберіг основні теми роману — криза ідентичності, критика споживацької культури та відчуження. Ці ідеї вдало передано через візуальні та сюжетні елементи, що зробило їх зрозумілими для глядачів.

Екранізація дуже близька до першоджерела та майже не має істотних відмінностей від роману. Окрім однієї, але найбільш вагової, — фіналу. В обох він є відкритим, але в романі головний герой після спроби самогубства прокидається в психлікарні, де навіть тут, серед її персоналу, є його послідовники, які вже збираються його визволити. У фільмі ж після невдалої спроби самогубства до нього приводять Марлу Зінґер, і, залишившись віч-на-віч, вони спостерігають за падінням хмарочосів.

Чак Паланік і Девід Фінчер вправно, але відповідно до свого виду мистецтва зображують події. Якщо письменник грається зі сприйняттям читача різними фразами та ламанням четвертої стіни, стрибками з однієї події на іншу засобами літератури, то кінорежисер використовує все теж саме, але за допомогою мови кіно. Через це у фільмі роздуми та розповіді Оповідача стають позакадровим монологом, що супроводжує зображення. Ламання четвертої стіни у фільмі полягає не тільки у зверненні до глядача, а й у погляді на камеру, інколи — в поведінці персонажів, які ніби розуміють, що вони — актори.

Якщо атмосферу твору Чак Поланік передає словами та обмежений виражальними засобами літератури, то Девід Фінчер ці слова перевтілює та інтерпретує у власні зображення: з приглушенням або, навпаки, яскравим світлом; з рухом камери, яка то нерухома, то, навпаки, швидко рухається, з колірною палітрою, в якій переважають зелене та жовте забарвлення, зі звуковим супроводом і саундтреком. Для передачі бунтарського, рваного й хаотичного стилю роману режисер використовує магію монтажу, візуальних композицій та інтерпретацій, які словами передати важко.

У фільмі персонажі отримали новий рівень глибини завдяки чудовій грі акторів і сценарним правкам. Тайлер Дерден у виконанні Бреда Пітта стає символом анархії та радикальних змін, що дозволяє краще зрозуміти мотиви персонажа. Оповідач у виконанні Едварда Нортонна часто стрибає від змученого, повного незахищеності та інфантильності чоловіка до вкрай агресивного й егоїстичного лиходія. Це стосується також і загалом всіх персонажів, адже кожен актор своєю зовнішністю та мімікою, змінив ставлення до персонажа та його оцінки глядачами.

Фільм «Бійцівський клуб» є яскравим прикладом успішної адаптації літературного твору на мову кіно. Девід Фінчер вміло зберіг головні аспекти та теми роману Чака Паланіка, одночасно додавши нові візуальні та наративні шари, які підсилюють загальну атмосферу і глибину історії. Гра акторів, візуальний стиль та режисерські засоби роблять фільм не лише вірним оригіналу, але й незалежним мистецьким твором, що має власну силу та вплив.